

Strafrecht

Handleiding voor netwerkpartners van
het Openbaar Ministerie

OPENBAAR MINISTERIE

OPENBAAR MINISTERIE

Beste lezer,

Voor u ligt *Strafrecht: handleiding voor netwerkpartners van het Openbaar Ministerie*. In de aanpak van criminaliteit en het voorkomen van recidive werkt het Openbaar Ministerie nauw samen met uiteenlopende netwerkpartners uit het straf-, zorg en sociaal domein. In deze domeinoverstijgende samenwerking is het van groot belang dat we inzicht hebben in elkaars kaders en mogelijkheden.

Met deze handleiding willen we inzicht geven in het Openbaar Ministerie en de mogelijkheden die het strafrecht biedt. We willen hiermee bij onze samenwerkingspartners op operationeel, tactisch en bestuurlijk niveau inzicht geven en meenemen in de complexe afwegingen die officieren van justitie en andere OM-professionals dagelijks moeten maken. Zij zijn erop gericht om recht te doen aan verdachte, slachtoffers en samenleving vanuit de wettelijke kaders en strafvorderlijke beginselen.

Deze handleiding beschrijft hoe het Openbaar Ministerie intern is georganiseerd. Daarnaast vindt u een korte uitleg over het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering, het proces van aanhouding tot veroordeling en de afdoeningsmogelijkheden die het OM tot haar beschikking heeft. Ook worden enkele belangrijke wetsartikelen en juridische processen toegelicht. Er wordt uitgebreid bij het jeugdstrafrecht stilgestaan. We lichten de rol van het OM toe in de verplichte zorg wetgeving én in het netwerk van Straf met Zorg. We sluiten af met een uitleg over de rol van het OM in de lokale driehoek.

Voor actuele informatie kunt u altijd terecht op om.nl. We hopen dat deze handleiding inzicht geeft in zowel het Openbaar Ministerie als in de juridische wereld van het strafrecht.

- *Programma Straf met Zorg, 2026*

Inhoudsopgave

1	Algemene informatie	5
1.1	Het Openbaar Ministerie	5
1.2	Organisatie van het OM	5
1.3	Arrondissementsparketten	6
2	Strafrecht en strafvordering	7
2.1	Wetboek van Strafrecht – materieel strafrecht	7
2.2	Wetboek van Strafvordering – formeel strafrecht	7
2.3	Bewijsregels	7
2.4	Rechten van de verdachte	8
3	Voorarrest	8
3.1	Aanhouding (art. 53 Sv.)	10
3.2	Aanhouding buiten heterdaad (art. 54 Sv.)	10
3.3	Inverzekeringstelling	10
3.4	Voorgeleiding ter inbewaringstelling	10
3.5	Voorlopige hechtenis	11
4	De zittingen	11
4.1	Pro forma zitting	11
4.2	Regiezitting	12
4.3	Inhoudelijke zitting	12
5	Afdoeningsmogelijkheden	13
5.1	Dagvaarden	13
5.2	Strafbeschikking	14
5.3	Sepot	14
6	Straffen, maatregelen en mediaton	15
6.1	Hoofdstraffen	15
6.2	Maatregelen	15
6.3	Voorwaarden	16
6.4	Mediation in Strafzaken	17

OPENBAAR MINISTERIE

7	Belangrijke wetsartikelen	17
7.1	Gedragsaanwijzing (509hh Sv.)	17
7.2	Inrichting voor Stelselmatige Daders (art. 38m Sr.)	18
7.3	Ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr.)	19
7.4	Terbeschikkingstelling (art. 37a Sr.)	19
7.5	Vrijheidsbeperkende maatregel (art. 38v Sr.)	20
8	Juridische processen	21
8.1	Dadelijke uitvoerbaarheid (DUT)	21
8.2	Tenuitvoerlegging voorwaardelijke straf (TUL)	21
8.3	Voorlopige tenuitvoerlegging (VTUL)	21
8.4	Voorwaardelijke invrijheidsstelling (v.i.)	21
8.5	Omzetting taakstraffen	23
9	Jeugd	23
9.1	Jeugdstrafrecht	23
9.2	Afdoeningsmogelijkheden bij jeugdigen	23
9.3	Adolescentenstrafrecht	25
10	Verplichte zorg	25
11	OM in het netwerk Straf met Zorg	27
12	De lokale driehoek	28

1 Algemene informatie

1.1 Het Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) is de enige instantie in Nederland die verdachten voor de strafrechter kan brengen. Wanneer iemand wordt verdacht van het plegen van een strafbaar feit, krijgt hij of zij met het OM te maken.

Het werk van het OM is erop gericht dat daders een passende straf krijgen, dat er iemand naast de slachtoffers en nabestaanden staat en dat de samenleving voelt dat het recht bij het OM in goede handen is.

De hoofdtaken van het OM zijn:

- leiding geven aan de politie bij het opsporen van strafbare feiten,
- strafbare feiten vervolgen en verdachten voor de rechter brengen,
- afdoen van strafbare feiten zonder tussenkomst van een rechter.

Het OM bemoeit zich alleen met het strafrecht en niet met burgerlijke zaken als huurgeschillen, arbeidskwesties of echtscheidingsprocedures.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van straffen en maatregelen (die door de rechter of het OM zijn opgelegd) ligt niet bij het OM, maar bij de minister voor Rechtsbescherming. Het Administratie- en Informatiecentrum voor de Executieketen (AICE)¹ coördineert de uitvoering van straffen en maatregelen.

1.2 Organisatie van het OM

Het OM is een landelijke organisatie, verdeeld over tien arrondissementen. Deze zijn gelijk aan de tien regionale eenheden van de politie. Aanvullend:

- richt het Landelijk Parket (LP) zich op de bestrijding van (internationaal) georganiseerde misdaad,
- bestrijdt het Functioneel Parket (FP) criminaliteit op het gebied van milieu, economie en fraude,
- beoordeelt het Parket Centrale Verwerking OM (CVOM) alle beroepen tegen verkeersboetes en overtredingen,
- behandelen de vier vestigingen van het Ressortsparket (RP) de zaken waarin hoger beroep wordt aangetekend.

Het *College van procureurs-generaal* in Den Haag geeft leiding aan het OM. De minister van Justitie en Veiligheid is politiek verantwoordelijk voor het OM en bepaalt samen met het College de prioriteiten in de opsporing en vervolging. Deze prioriteiten bepalen voor een belangrijk deel de koers van de arrondissementsparketten.

¹ AICE is een onderdeel van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB).

OPENBAAR MINISTERIE

De arrondissementsparketten worden geleid door hoofdofficiëren van justitie en aan het hoofd van het Ressortsparket staat de hoofdadvocaat-generaal.

In totaal werken er zo'n 6000 medewerkers bij het OM: (adjunct)officiëren van justitie, parketsecretarissen, administratief personeel, beleidsmedewerkers en ondersteunende medewerkers.

1.3 Arrondissementsparketten

De arrondissementsparketten bestaan ieder uit een aantal onderdelen:

Onderzoek en Interventies

Op de meeste arrondissementsparketten zijn de afdelingen Onderzoeken en Interventies verantwoordelijk voor de vervolging van strafbare feiten. Sommige parketten hebben ook een PGA-team waar de vervolging van kwetsbare verdachten met problematiek op meerdere leefgebieden plaatsvindt.

Een belangrijk onderdeel binnen Interventies is ZSM. Veelvoorkomende criminaliteit als (winkel)diefstal, vernieling, licht uitgaansgeweld of verduistering zorgt voor veel overlast en vraagt om een daadkrachtig en afgewogen optreden. Daarvoor is de ZSM-aanpak bedoeld. Binnen ZSM werken politie, OM en ketenpartners (Reclassering, Raad voor de Kinderbescherming, Halt, Slachtofferhulp Nederland en Veilig Thuis) zeven dagen per week samen. Zo weten daders en slachtoffers snel waar ze aan toe zijn.

Beleid & Strategie

De afdeling Beleid en Strategie is de verbindende schakel tussen het parket en de (lokale) buitenwereld. De afdeling is onder meer verantwoordelijk voor beleidsadvies- en ondersteuning op diverse criminaliteitsterreinen, persvoorlichting en communicatie.

Verplichte Zorg

Elk parket heeft een Verplichte Zorg Team (VZ-team) bestaande uit administratief medewerkers, parketsecretarissen en officieren van justitie. Zij houden zich dagelijks bezig met taken op grond van de zorgwetgeving (Wet verplichte gezondheidszorg en Wet zorg en dwang) en adviseren in strafzaken op het snijvlak van straf met zorg.

Bedrijfsvoering

De medewerkers van de afdeling bedrijfsvoering zorgen ervoor dat de parketmedewerkers de informatie en middelen hebben om hun werk te doen.

Administratie

De grootste afdeling op de arrondissementsparketten is de afdeling Administratie waar alle ondersteunende administratieve processen als roosterplanning en zittingsvoorbereiding zijn ondergebracht.

2 Strafrecht en strafvordering

2.1 Wetboek van Strafrecht – materieel strafrecht

Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (vaak afgekort tot Sr. of WvSr.) vormt samen met het Wetboek van Strafvordering de basis van het Nederlandse strafrecht. Het Wetboek van Strafrecht bestaat uit drie boeken:

- Algemene bepalingen. Het boek Algemene Bepalingen bepaalt zaken die gelden voor overtredingen en misdrijven, zoals de soorten straffen die opgelegd kunnen worden en indicaties voor strafverlaging en strafverhoging.
- Misdrijven. Misdrijven zijn ernstige delicten. In het Tweede Boek van het WvSr. worden alle commune misdrijven inclusief de maximaal op te leggen straf beschreven. Hierbij valt te denken aan misdrijven tegen de veiligheid van de staat, valsheid in geschrifte, misdrijven tegen het leven gericht en mishandeling.
- Overtredingen. Het Derde Boek beschrijft de overtredingen en vermeldt tevens de maximumstraf, wat in veel gevallen een geldboete is. Voorbeelden van overtredingen zijn openbare dronkenschap en het betreden van een verboden gebied (veelal aangegeven met een bord waarop art. 461 vermeld staat).

2.2 Wetboek van Strafvordering – formeel strafrecht

Het Wetboek van Strafvordering (vaak afgekort tot WvSv. of Sv.) bepaalt hoe strafbare feiten worden opgespoord en vervolgd en vormt samen met het Wetboek van Strafrecht de basis van het Nederlandse strafrecht. In het Wetboek van Strafvordering staan de regels voor het opsporen van misdrijven, het onderzoek, de vervolging, de rechten en plichten van de partijen, de besluitvorming en de uitvoering van de beslissingen.

Op dit moment vindt er een vernieuwing plaats van het Wetboek van Strafvordering. De verwachting is dat deze in 2029 gereed is.

2.3 Bewijsregels

Er bestaat een verschil tussen verdenking en bewijs. Iemand kan verdacht worden van een strafbaar feit, maar om tot een daadwerkelijke veroordeling te komen is het nodig dat wettig en overtuigend bewijs geleverd wordt. Wettig houdt in dat het bewijs voldoet aan de wettelijke eisen. Overtuigend betekent dat de rechter persoonlijk door het bewijs is overtuigd dat de verdachte inderdaad schuldig is aan datgene waarvan hij verdacht wordt. Artikel 339 Sv. geeft een overzicht van de bewijsmiddelen die als wettig worden erkend:

- eigen waarneming van de rechter ten tijde van de zitting,
- verklaringen van de verdachte,

- verklaringen van een getuige,
- verklaringen van een deskundige,
- schriftelijke bescheiden.

Een veroordeling dient altijd onderbouwd te worden met minimaal twee bewijsstukken. Als de politie eigen waarnemingen noteert, dan kan één proces-verbaal voldoende zijn.

2.4 Rechten van de verdachte

Als onderdeel van een goede procesgang is het OM verantwoordelijk voor de rechtsbescherming van de verdachte en daarom gebonden aan diverse bepalingen². In artikel 6 van Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) is het recht op een eerlijk proces vastgelegd. Het betreft het recht op een eerlijke en openbare behandeling³ van de zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. Daarnaast geldt de onschuldpresumptie; de verdachte wordt voor onschuldig gehouden totdat de schuld bij de wet is vastgesteld.

Ook heeft de verdachte:

- het recht te weten van welk strafbaar feit hij/zij verdacht wordt,
- het recht zichzelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman⁴,
- het recht op voldoende tijd (en faciliteiten) om de zaak ter verdediging voor te bereiden,
- het recht om getuigen (te doen) oproepen en ondervragen,
- het recht op een tolk,
- het recht te zwijgen op vragen van de politie, het OM of een rechter, tijdens verhoor (art. 29 Sv.) of de zitting (art. 273 lid 2 Sv).

3 Voorarrest

In onderstaande tabel staat het schema van voorarrest weergegeven. Dit begint met de aanhouding voor een strafbaar feit.

Aanhouding voor verhoor	Door:	Politie
	Tijd:	6 of 9 uur, afhankelijk van het feit (de tijd

² Voor jeugdigen geldt dat de bepalingen verder zijn uitgebreid. Deze rechten zien m.n. toe op het pedagogisch uitgangspunt in het jeugdstrafrecht. Zie voor een uitgebreidere uitleg hoofdstuk 9 'jeugdstrafrecht'.

³ Voor jeugdigen geldt dat een behandeling altijd gesloten is.

⁴ Voor jeugdigen geldt aanvullend (een) ouder(s)/vertrouwenspersoon.

OPENBAAR MINISTERIE

		tussen 00.00 en 09.00 telt niet mee) ⁵
	Plaats:	Politiebureau
Inverzekeringstelling (ivs)	Door:	(Hulp)officier van justitie
	Tijd:	Maximaal 6 dagen (2 x 3 dagen)
	Plaats:	Politiebureau
Inbewaringstelling (ibs)	Door:	Rechter-commissaris
	Tijd:	Maximaal 14 dagen
	Plaats:	Huis van bewaring
Gevangenhouding	Door:	Raadkamer van de rechtbank
	Tijd:	Maximaal 90 dagen
	Plaats:	Huis van bewaring of gevangenis

De totale periode waarin iemand heeft vastgezeten vóór eventuele veroordeling, heet voorarrest. Na de eerste zitting kan het voorarrest telkens door de rechtbank worden verlengd tot de zaak onherroepelijk is. Het voorarrest tot aan de eerste zittingsdag kan in totaal maximaal 110 dagen duren:

- maximaal 2 keer 3 dagen inverzekeringstelling,
- maximaal 14 dagen bewaring,
- maximaal 90 dagen gevangenhouding (indien hechtenis langer noodzakelijk is, omdat bijvoorbeeld het onderzoek nog niet gereed is, dan dient er een pro forma zitting plaats te vinden (zie paragraaf 4.1)).

Na een veroordeling worden de dagen dat iemand in voorarrest heeft gezeten van de straf afgetrokken, behalve bij oplegging van maatregelen zoals tbs en ISD. Een rechtszitting begint binnen de termijn van 110 dagen.

⁵ Het aantal uur is afhankelijk van het delict waar iemand van verdacht wordt. Voor feiten waarvoor voorlopige hechtenis (VH) is toegestaan, geldt een termijn van negen uur, voor feiten waarvoor VH niet is toegestaan, geldt een termijn van zes uur. Onder VH-feiten vallen: feiten waarop een gevangenisstraf van 4 jaar of meer is gesteld en feiten die vallen onder artikel 67 lid 1 sub b en c Sv. Daarnaast is voorlopige hechtenis toegestaan indien verdachte geen vaste woon- of verblijfplaats in Nederland heeft en een feit heeft gepleegd waarop een gevangenisstraf is gesteld.

3.1 Aanhouding (art. 53 Sv.)

Aanhouden is het ontnemen van de vrijheid van een verdachte, met als doel hem over te brengen naar een plaats voor verder onderzoek, bijvoorbeeld het politiebureau. Een aanhouding op heterdaad (art. 128 Sv.) houdt in dat een verdachte wordt aangehouden wanneer het strafbare feit ontdekt wordt, terwijl het wordt begaan of vlak nadat het begaan is. In artikel 53 Sv. staat dat, in het geval van een heterdaad, eenieder gerechtigd is de verdachte aan te houden. Hieronder wordt dus ook de burger verstaan. De verdachte dient wel zo snel mogelijk aan een opsporingsambtenaar of officier van justitie te worden overgedragen. Voor een verdenking van een strafbaar feit is het nodig dat uit feiten en omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit.

3.2 Aanhouding buiten heterdaad (art. 54 Sv.)

Om een verdachte buiten heterdaad aan te houden, zijn twee zaken vereist. Ten eerste moet het gaan om een feit waarvoor voorlopige hechtenis (VH) kan worden bevolen. Dit houdt in dat er minimaal vier jaar gevangenisstraf opgelegd kan worden, of dat het een feit is dat apart is benoemd in artikel 67 WvSv. Ten tweede kan alleen een bevoegd persoon een aanhouding buiten heterdaad verrichten. Een bevoegd persoon is de officier van justitie en indien zijn/haar optreden niet kan worden afgewacht, de hulpofficier van justitie⁶. Als tevens het optreden van de hulpofficier niet kan worden afgewacht, is een lagere opsporingsambtenaar bevoegd. Wel dient de verdachte zo snel mogelijk voor de officier of hulpofficier te worden geleid.

3.3 Inverzekeringstelling

Een verdachte mag in verzekering worden gesteld indien aan twee voorwaarden is voldaan. Ten eerste moet sprake zijn van een VH-feit⁷. Ten tweede is inverzekeringstelling (IVS) slechts toegestaan als dit in het belang van het onderzoek is. Hierbij valt o.a. te denken aan het horen van getuigen, het veiligstellen en bekijken van camerabeelden, het voorkomen van een vlucht en het afnemen van celmateriaal voor DNA-onderzoek. De (hulp)officier kan de IVS bevelen, voor de maximale duur van 2 x 3 dagen en na 3 dagen toets de Rechter-Commissaris (RC).

3.4 Voorgeleiding ter inbewaringstelling

Na afloop van de inverzekeringstelling besluit de officier van justitie of er grond bestaat om een verdachte langer vast te houden. De officier kan voorlopige

⁶ Een hulpofficier van justitie is een politieagent met een speciale opleiding en speciale bevoegdheden die bij opsporing en vervolging het Openbaar Ministerie assisteert.

⁷ Zie voetnoot 5 voor een toelichting op de voorlopige hechtenis.

hechtenis vorderen bij de RC als er een serieuze verdenking is dat de verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit. Het gaat dan om misdrijven uit artikel 67 WvSv waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer staat. Naast deze ernstige bezwaren zijn er ook gronden nodig voor de vordering voorlopige hechtenis. Deze gronden zijn in de wet vastgelegd en zijn: recidivegevaar, vluchtgevaar, gevaar voor wegmaken van sporen en geschokte rechtsorde (dat wil zeggen dat de samenleving is geschokt door de ernst van het feit, bijvoorbeeld bij een verkrachting of moord). Op dit soort feiten staat vaak een gevangenisstraf van 12 jaar of meer. De verdachte wordt in dat geval voorgeleid aan de RC. Als deze beslist dat een verdachte langer vastgehouden mag worden, begint de voorlopige hechtenis.

3.5 Voorlopige hechtenis

Als de Rechter-Commissaris instemt met het verzoek van de officier van justitie om een verdachte na de in verzekeringstelling langer vast te houden, begint de voorlopige hechtenis (VH). Deze bestaat uit twee delen:

- Het eerste deel heet bewaring en duurt maximaal 14 dagen. Doorgaans wordt een verdachte overgebracht naar een Huis van Bewaring.
- Het tweede deel is de gevangenhouding, dat opgelegd kan worden door de Raadkamer van de rechtbank. Gevangenhouding duurt maximaal 90 dagen. Indien hechtenis langer noodzakelijk is, omdat bijvoorbeeld het onderzoek nog niet gereed is, dan dient er een pro forma zitting plaats te vinden (zie paragraaf 4.1).

De voorlopige hechtenis kan tussentijds worden beëindigd. Een verdachte kan geschorst worden uit de voorlopige hechtenis, waarbij bepaalde voorwaarden kunnen worden opgelegd (denk aan een meldplicht bij de reclassering, behandelverplichting, locatie- en/of contactverbod). De voorlopige hechtenis kan ook opgeheven worden. Met andere woorden: opheffing is een definitieve beëindiging van de voorlopige hechtenis. Bij een schorsing blijft de voorlopige hechtenis staan, maar wordt de hechtenis geschorst. Deze kan, als de verdachte zich niet aan bepaalde voorwaarden (zie paragraaf 6.3) houdt, weer worden teruggedraaid. Deze zittingen zijn besloten.

4 De zittingen

4.1 Pro forma zitting

In de wet is vastgelegd dat wanneer de verdachte 110 dagen in voorarrest heeft vastgezeten, de strafzaak op zitting moet worden gebracht. Wanneer op dat moment het onderzoek tegen verdachte nog niet is afgerond, wordt de zaak op zitting pro forma behandeld. Er vindt dan nog geen inhoudelijke behandeling plaats, wel wordt gekeken naar de stand van het onderzoek. Dit betreft een openbare zitting wanneer de verdachte meerderjarig is.

Pro forma is Latijn voor 'voor de vorm'. Na de pro forma zitting blijft de verdachte de verdachte in voorarrest. De advocaat van de verdachte kan tijdens de pro forma zitting een verzoek doen om schorsing of opheffing van de voorlopige hechtenis. Daarnaast kan de advocaat andere verzoeken doen, bijvoorbeeld het verzoek om getuigen te horen of deskundigen te benoemen. Na schorsing van het onderzoek ter terechtzitting komt de verdachte uiterlijk binnen 90 dagen weer op zitting. Er is wettelijk geen grens gesteld aan het aantal schorsingen en pro forma zittingen.

4.2 Regiezitting

Een regiezitting is een zitting van een rechtbank of gerechtshof ter voorbereiding van de inhoudelijke behandeling van een rechtszaak. Regiezittingen worden gehouden bij gecompliceerde zaken. De procespartijen nemen deel aan een regiezitting, te weten de officier van justitie, de verdediging en slachtoffer(s). De onderwerpen die tijdens de zitting aan de orde komen zijn de stand van het onderzoek en vooral de vraag of aanvullend onderzoek, zoals het horen van getuigen, gewenst is voordat de inhoudelijke behandeling van de zaak begint. De rechtbank neemt aan de hand hiervan beslissingen over de verdere procedure in de procesgang.

4.3 Inhoudelijke zitting

Als het onderzoek volledig is afgerond, vindt de inhoudelijke behandeling van de zaak plaats. Deze zitting verloopt altijd volgens een vast proces. De rechter controleert de persoonsgegevens van de verdachte. Daarna draagt de officier van justitie de tenlastelegging voor. Dit houdt in dat de officier aangeeft welke feiten de verdachte worden verweten. De rechter doet vervolgens onderzoek door vragen te stellen aan de verdachte, getuigen/deskundigen te horen, stukken voor te houden en aandacht te besteden aan de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Het slachtoffer (of diens nabestaanden) van een ernstig strafbaar feit heeft tijdens een zitting spreekrecht; het slachtoffer mag spreken of een slachtofferverklaring voorlezen.

Hierna formuleert de officier van justitie de strafeis (requisitoir). De advocaat verdedigt de verdachte (pleidooi). Daarna volgt de reactie van de officier van justitie (repliek). Tot slot reageert de advocaat van de verdachte (dupliek). Ook het slachtoffer krijgt nog de gelegenheid te reageren op wat de officier en de advocaat naar voren hebben gebracht. Het laatste woord is aan de verdachte. De rechter sluit het onderzoek en doet direct uitspraak (enkelvoudige kamer/politierechter) of na 14 dagen (meervoudige kamer). In ingewikkelde zaken kan de rechter op latere datum dan na 14 dagen vonnis wijzen.

5 Afdoeningsmogelijkheden

5.1 Dagvaarden

Het OM heeft een eigen beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de vervolging van strafbare feiten en heeft daarvoor een aantal mogelijkheden. Zo kan het OM besluiten de verdachte te dagvaarden. Dit betekent dat de zaak aan de rechter wordt voorgelegd. Het is bij wet vastgelegd dat, indien een verdachte in voorlopige hechtenis zit, de zaak binnen 110 dagen na aanhouding van de verdachte voor de rechter moet komen. Als het onderzoek op dat moment nog niet is afgerond, wordt de zaak pro forma behandeld. Als de verdachte zijn/haar zaak in vrijheid mag afwachten – en dus op vrije voeten is gesteld – ontvangt hij/zij de dagvaarding thuis. Er is geen termijn waarbinnen deze zaken behandeld moeten worden. In een dagvaarding staat het feit waarvan iemand verdacht wordt (tenlastelegging).

Er bestaan meerdere soorten rechters: de verdachte kan gedagvaard worden voor de enkelvoudige kamer (o.a. politierechter, kantonrechter of kinderrechter) of voor de meervoudige kamer:

- De enkelvoudige kamer beslist over de minder ernstige of ingewikkelde strafzaken, waarvoor de officier van justitie maximaal één jaar gevangenisstraf kan eisen. Voorbeelden van dergelijke zaken zijn diefstal, bedreiging en vernieling. De enkelvoudige kamer doet aan het eind van de zitting direct uitspraak.
- De meervoudige kamer bestaat uit drie rechters en beslist over ernstige of ingewikkelde zaken. De meervoudige kamer gaat na de zitting in beraad en doet in de meeste gevallen na 14 dagen uitspraak.

De periode van dagvaarding tot daadwerkelijke behandeling duurt een aantal maanden. Deze tijd is nodig om het onderzoek af te ronden, een adviesrapport (van de reclassering de Raad voor de Kinderbescherming of het NIFP) op te laten stellen en de advocaat de gelegenheid te geven het volledige dossier door te nemen. Toch kunnen sommige zaken versneld op zitting worden aangebracht. Dit heet supersnelrecht (behandeling binnen 3 dagen) of snelrecht (behandeling binnen 14 dagen). Deze versnelde afdoening is alleen mogelijk bij eenvoudige zaken van meerderjarige verdachten waarbij geen verder onderzoek nodig lijkt, eventuele schade van slachtoffer(s) direct duidelijk is en geen adviesrapport of enkel een verkort advies of verklaring van de reclassering nodig is. Het gaat om zaken als winkeldiefstal, openlijk geweld, vernielingen, brandstichting, bedreigingen en eenvoudige mishandeling.

5.2 Strafbeschikking

Het OM kan voor veel voorkomende strafbare feiten zelf (zonder tussenkomst van een rechter) een straf opleggen. Dit gebeurt door het opleggen van een strafbeschikking. De officier van justitie kan een strafbeschikking opleggen voor overtredingen en misdrijven waarvoor maximaal 6 jaar gevangenisstraf kan worden opgelegd. Dat zijn strafbare feiten als: eenvoudige mishandeling, winkeldiefstal, openbare dronkenschap, bedreiging, rijden onder invloed, ordeverstoring, bedelen, en vandalisme. Een strafbeschikking kan bestaan uit verschillende vormen. Een strafbeschikking kan bestaan in de vorm van een geldboete, een taakstraf of een onttrekking aan het verkeer.

Het opleggen van gevangenisstraf is niet mogelijk bij een strafbeschikking. Strafbare feiten waarvoor een gevangenisstraf gepast is, moeten aan de rechter worden voorgelegd. Bij een aantal vormen van de strafbeschikking (o.a. de taakstraf en gedragsaanwijzing), is het verplicht de verdachte te horen. Als de verdachte het niet eens is met de strafbeschikking, kan deze hiertegen binnen 14 dagen in verzet gaan en wordt de zaak alsnog bij de rechter aangebracht.

5.3 Sepot

Het OM is de instantie die beslist of al dan niet tot vervolging wordt overgegaan. Dit wordt het opportuniteitsbeginsel genoemd. Het OM kan, op grond van het algemeen belang, dus ook beslissen om niet te vervolgen. Als het OM niet verder vervolgt, is er sprake van een sepot. Er zijn drie soorten sepot:

- het technisch sepot. Tot een technisch sepot wordt besloten als het juridisch niet mogelijk is om een vervolging met succes af te ronden. Bijvoorbeeld: er is onvoldoende bewijs, de verdachte is overleden of de voor vervolging van sommige feiten noodzakelijke klacht ontbreekt.
- het beleidssepot. Als wordt besloten tot een beleidssepot betekent dit dat de zaak op zich vervolgd zou kunnen worden maar dat er gronden zijn (aan het algemeen belang ontleend) waarom daarvan wordt afgezien. Hiervoor kan ook worden gekozen wanneer er een mediation traject heeft plaatsgevonden en positief is afgerond.
- voorwaardelijk sepot. De verdachte dient zich aan voorwaarden te houden. Als verdachte de voorwaarden overtreedt, kan de officier de verdachte dagvaarden. In de wet staan welke voorwaarden er opgelegd kunnen worden.

Kijk voor de afdoeningsmogelijkheden voor jeugdigen in paragraaf 9.2 'Afdoeningsmogelijkheden bij jeugdigen'.

6 Straffen, maatregelen en mediatie

Het opleggen van een straf kent meerdere doelen:

- vergelding voor het leed dat is berokkend (genoegdoening voor het slachtoffer of nabestaanden),
- preventie (waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen 'generale preventie', namelijk anderen ervan te weerhouden om strafbare feiten te plegen en 'specifieke preventie', namelijk het voorkomen dat de verdachte opnieuw strafbare feiten pleegt),
- bescherming van de samenleving (tegen gevaarlijke criminelen),
- (in het geval van het opleggen van bijzondere voorwaarden) 'resocialisatie' (voorkomen dat daders opnieuw een strafbaar feit plegen).

Er zijn uitgangspunten voor de bepaling van de strafmaat, echter dit blijft maatwerk. Bij het vaststellen van de strafeis en het opleggen van de straf kijken officieren van justitie en rechters niet alleen naar het gepleegde misdrijf, maar ook naar de persoon van de verdachte, de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd en de impact op het slachtoffer.

6.1 Hoofdstraffen

Het Nederlandse strafrecht kent drie hoofdstraffen:

- de celstraf,
- de taakstraf,
- de geldstraf.

De maximale duur van de gevangenisstraf is per strafbaar feit verschillend en is in de wet vastgelegd. Bij een taakstraf verricht iemand onbetaalde arbeid voor bijvoorbeeld gemeenten, ziekenhuizen of Staatsbosbeheer. Voor minderjarigen is er ook de leerstraf, zoals een cursus sociale vaardigheden. De minimale geldboete bedraagt €3, de maximale geldboete is €870.000 (en voor rechtspersonen aanzienlijk meer).

Hoofdstraffen kunnen in combinatie met elkaar worden geëist en opgelegd.

Naast de hoofdstraffen kan de rechter ook bijkomende of voorwaardelijke straffen opleggen. Een bijkomende straf is bijvoorbeeld het inleveren van het rijbewijs en het verbeurd verklaren van wapens, drugs of vals geld.

6.2 Maatregelen

Naast hoofdstraffen kan een officier van justitie aan de rechter vragen om een maatregel op te leggen. Een maatregel is gericht op herstel (bijvoorbeeld door het betalen van een schadevergoeding) of op het beveiligen van de maatschappij.

Maatregelen zijn onder andere:

- Het ontnemen van het voordeel dat een verdachte met zijn misdrijven heeft behaald, zoals in het geval van diefstal, oplichting of handel in verdovende middelen.

- Het betalen van een schadevergoeding aan de staat ten behoeve van het slachtoffer.
- Een terbeschikkingstelling (tbs) voor verdachten aan wie het strafbare feit slecht gedeeltelijk of helemaal niet kan worden toegerekend vanwege gebrekkige ontwikkeling of een psychiatrische ziekte of stoornis.
- Het plaatsen van een dader in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD).

6.3 Voorwaarden

Alle drie de hoofdstraffen kunnen onvoorwaardelijk of voorwaardelijk worden opgelegd. De voorwaardelijke straf is een (gedeelte van de) straf die niet wordt opgelegd. Daarbij geldt meestal een proefperiode waarin de veroordeelde zich niet schuldig mag maken aan een nieuw strafbaar feit (algemene voorwaarde). Ook kunnen bijzondere voorwaarden in deze proefperiode worden opgelegd waar de veroordeelde zich aan moet houden. Als de veroordeelde de opgelegde voorwaarden niet nakomt, kan de officier van justitie bij de rechter eisen dat de voorwaardelijk opgelegde straf alsnog ten uitvoer wordt gelegd. De proeftijd bedraagt in de meeste gevallen twee of (maximaal) drie jaar. Bijzondere voorwaarden kunnen ook geadviseerd, gevorderd en opgelegd worden bij de schorsing van de voorlopige hechtenis.

De rechter bepaalt aan de hand van feiten en omstandigheden welke bijzondere voorwaarden passend zijn voor de desbetreffende verdachte. De bijzondere voorwaarden richten zich op voorkomen van recidive en het beperken van de risico's voor de samenleving en eventuele slachtoffers. De wet onderscheidt verschillende bijzondere voorwaarden, onderverdeeld in vijf categorieën:

1. Herstellende voorwaarden (schadevergoeding aan het slachtoffer of storten van een waarborgsom aan het schadefonds geweldsmisdrijven),
2. Vrijheidsbeperkende voorwaarden (locatie-/contactverbod, locatiegebod, meldplicht),
3. Gedragsbeïnvloedende voorwaarden (verbod gebruik drugs en/of alcohol, gedragsinterventies),
4. Op zorg gerichte voorwaarden (klinische zorg (zoals een afkickkliniek), ambulante zorg, maatschappelijke opvang),
5. Overige voorwaarden (andere gedragsaanwijzingen, zoals meewerken aan schuldhulpverlening of middelencontrole).

In combinatie met een bijzondere voorwaarde kan de rechter de Reclassering opdracht geven om toezicht te houden op de naleving van de voorwaarden en de veroordeelde daarbij te begeleiden. Aan het reclasseringstoezicht en/of een bijzondere voorwaarde kan ook elektronisch toezicht (de zogenaamde 'enkelband') worden verbonden (art. 14c lid 4 Sr). Bij vrijheidsbeperkende

voorwaarden heeft de politie een handhavende taak. De Reclassering adviseert het OM over de meest passende bijzondere voorwaarden voor verdachten.

6.4 Mediation in Strafzaken

Mediation in Strafzaken (MiS) is een vorm van herstelrecht. Onder begeleiding van een gespecialiseerde en geregistreerde mediator kunnen verdachte en slachtoffer met elkaar in gesprek. Er wordt stil gestaan bij wat er is gebeurd en er kunnen afspraken worden gemaakt over de toekomst of over bijvoorbeeld een schadevergoeding. Bij een geslaagde mediation kunnen deze afspraken worden neergelegd in een slotovereenkomst.

De officier van justitie en/of de rechter kunnen partijen doorverwijzen naar MiS. In principe kan dit in alle strafzaken, mits deze in behandeling is bij de officier of de rechter. Er moet sprake zijn van een herstelbehoefte of herstelbereidheid. Dit houdt ook in dat de verdachte verantwoordelijkheid moet nemen voor hetgeen er gebeurd is. MiS is vrijwillig en kosteloos.

MiS komt niet in plaats van een strafprocedure. Er volgt altijd nog een beslissing van de officier of de rechter. Wel bepaalt artikel 51 Sv dat de officier van justitie in zijn of haar eis en de rechter in zijn of haar vonnis rekening moet houden met de uitkomst van de MiS. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat de officier een lagere straf eist of dat de rechter een lagere straf oplegt. Uiteraard hangt dit wel af van de omstandigheden per geval.

De straffen en maatregelen die voor jeugdigen gelden zijn opgenomen in paragraaf 9.2 'Afdoeningsmogelijkheden bij jeugdigen'.

7 Belangrijke wetsartikelen

7.1 Gedragsaanwijzing (509hh Sv.)

De officier van justitie is bevoegd een gedragsaanwijzing te geven aan een verdachte tegen wie ernstige bezwaren⁸ bestaan en die verdacht wordt van een strafbaar feit waardoor de openbare orde ernstig is verstoord, en waarbij grote vrees voor herhaling bestaat. Het opleggen van een gedragsaanwijzing door de officier van justitie gebeurt voorafgaand aan een zitting. De gedragsaanwijzing kan inhouden dat de verdachte wordt bevolen:

- zich niet op te houden in een bepaald gebied,
- zich te onthouden van contact met een bepaald persoon of bepaalde personen,

⁸ Ernstige bezwaren betekent dat het moet gaan om een zeer stevige verdenking.

- zich op bepaalde tijdstippen te melden bij de daartoe aangewezen opsporingsambtenaar,
- zich te doen begeleiden bij (reeds ingezette) hulpverlening die van invloed kan zijn op het plegen van strafbare feiten door de verdachte.

Deze begeleidingsplicht bestaat dan bijvoorbeeld uit verplichte deelname aan een cursus over verantwoord alcoholgebruik of agressiebeheersing. Een gedragsaanwijzing is in principe op te leggen voor 90 dagen en driemaal te verlengen met 90 dagen – mits vervolging is ingesteld. De verdachte kan tegen de gedragsaanwijzing of verlenging ervan in hoger beroep.

7.2 Inrichting voor Stelselmatige Daders (art. 38m Sr.)

Een stelselmatige dader kan (als maatregel) worden geplaatst in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD). Deze maatregel is gericht op de beveiliging van de maatschappij en het voorkomen van recidive van de verdachte. Een derde doelstelling is gericht op het leveren van een bijdrage aan de oplossing van verslavingsproblemen of andere problemen die te maken hebben met het plegen van strafbare feiten. Er gelden enkele voorwaarden voor het vorderen en opleggen van ISD die zijn opgenomen in het Wetboek van Strafrecht en aanvullend in de OM-Richtlijn voor strafvordering bij meerderjarige veelplegers. De ISD-maatregel is op te leggen aan een stelselmatige dader die:

- ten minste 18 jaar oud is,
- die over een periode van vijf jaren processen-verbaal tegen zich opgemaakt zag worden voor meer dan tien misdrijven, waarvan ten minste één misdrijf in de laatste twaalf maanden, terug te rekenen vanaf de pleegdatum van het laatst gepleegde misdrijf,
- het door de verdachte begane feit een misdrijf betreft waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten,
- de verdachte in de vijf jaren voorafgaand aan het door hem begane feit tenminste driemaal wegens een misdrijf onherroepelijk tot een vrijheidsbenemende straf of maatregel, een vrijheidsbeperkende maatregel of taakstraf is veroordeeld, dan wel bij onherroepelijke strafbeschikking een taakstraf is opgelegd, het huidige feit is begaan na tenuitvoerlegging van deze straffen of maatregelen en er voorts ernstig rekening mee dient te worden gehouden dat de verdachte wederom een misdrijf zal begaan,
- de veiligheid van personen of goederen het opleggen van de maatregel eist.

De rechter kan de maatregel alleen opleggen als hij een advies over de wenselijkheid of noodzakelijkheid van de maatregel heeft, in de regel opgemaakt door de Reclassering, en als de officier van justitie de maatregel heeft gevorderd. De maatregel geldt voor ten minste één jaar en hoogstens twee jaar. De ISD-

maatregel is een alternatief voor gevangenisstraf en kan derhalve niet worden opgelegd aan een persoon die ontoerekeningsvatbaar is.

7.3 Ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr.)

Artikel 39 Sr. luidt: "Niet strafbaar is hij die een feit begaat, dat hem wegens de psychische stoornis, psychogeriatrische aandoening of verstandelijke handicap niet kan worden toegerekend." In de volksmond wordt dit ontoerekeningsvatbaarheid genoemd. Er kan slechts een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid worden gedaan als aan de volgende drie eisen is voldaan:

1. bij de verdachte was tijdens het plegen van het feit sprake van een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestesvermogens,
2. tussen de stoornis en het strafbare feit bestaat een voldoende aannemelijk causaal verband,
3. het feit kan de verdachte op basis van de stoornis niet toegerekend worden.

Als wordt geoordeeld dat een verdachte volledig ontoerekeningsvatbaar was ten tijde van het delict, volgt ontslag van alle rechtsvervolging. In deze gevallen kan wel een tbs maatregel worden opgelegd (zie paragraaf 7.4) of een zorgmachtiging, via de schakelbepaling 2.3 Wfz, worden afgegeven (zie paragraaf 7.6).

Wanneer wordt geoordeeld dat een verdachte verminderd toerekeningsvatbaar was ten tijde van het delict, wordt hij schuldig bevonden, maar kan zijn verminderde toerekeningsvatbaarheid grond zijn voor het opleggen van een lagere straf, al dan niet in combinatie met tbs.

7.4 Terbeschikkingstelling (art. 37a Sr.)

De terbeschikkingstelling (tbs) is een maatregel die de rechter kan opleggen aan een verdachte van een misdrijf waar minimaal vier jaar gevangenisstraf op staat of van enkele specifiek in de wet genoemde delicten. Voorwaarde is dat de rechter ervan overtuigd is dat de verdachte tijdens het delict leed aan een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens. Daarnaast moet de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van de maatregel eisen. Als er aan de toerekeningsvatbaarheid van een verdachte wordt getwijfeld, wordt de verdachte gedragskundig onderzocht. Dit wordt gedaan door een psycholoog en een psychiater, verbonden aan het Nederlands Instituut voor de Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). De resultaten van dit onderzoek worden vastgelegd in een pro Justitia rapportage, waarin het advies kan zijn om een vorm van tbs op te leggen. Soms wordt een verdachte voor een diagnose en het bepalen van de toerekeningsvatbaarheid voor een observatieperiode van zes weken opgenomen in de observatiekliniek van het

NIFP, het Pieter Baan Centrum (PBC) in Utrecht. Voor de pro Justitia-rapportage wordt, naast het onderzoek naar psychiatrische ziektebeelden of persoonlijkheidsstoornissen, ook het risicoprofiel van de verdachte onderzocht. Verder wordt onderzocht of een behandeling noodzakelijk is om eventueel gevaarlijk gedrag van betreffende persoon in de toekomst te voorkomen. De rechter kan twee soorten tbs opleggen:

1. Tbs met dwangverpleging: de verdachte wordt opgenomen in een tbs-kliniek. De tbs-periode kan na afloop steeds worden verlengd. Uitzondering hierop is de gemaximeerde tbs: deze mag slechts één keer worden verlengd met in totaal een maximale duur van vier jaar. Bij gemaximeerde tbs gaat het om een misdrijf dat niet gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van één of meer personen.
2. Tbs met voorwaarden: de verdachte hoeft niet opgenomen te worden in een tbs-kliniek, omdat het gevaar voor herhaling niet ernstig is. Wel dient de verdachte zich te houden aan strenge voorwaarden, zoals het ondergaan van behandelingen en/of verplicht inname van medicatie.

7.5 Vrijheidsbeperkende maatregel (art. 38v Sr.)

De rechter kan een vrijheidsbeperkende maatregel (artikel 38v Sr) opleggen om strafbare feiten te voorkomen of om de maatschappij te beveiligen. De maatregel kan inhouden dat de verdachte:

- zich niet mag ophouden in een bepaald gebied,
- geen contact mag hebben met een bepaald persoon/bepaalde personen,
- op bepaalde tijdstippen op een bepaalde locatie aanwezig moet zijn,
- en/of zich op bepaalde tijdstippen moet melden bij de daartoe aangewezen opsporingsambtenaar.

De rechter kan bevelen dat de maatregel dadelijk uitvoerbaar⁹ is. De vrijheidsbeperkende maatregel kan afzonderlijk of in combinatie met een geldboete, taakstraf, vrijheidsstraf of een andere maatregel worden opgelegd. De maatregel kan voor ten hoogste vijf jaren worden opgelegd. Bij de maatregel wordt een vervangende hechtenis bepaald (min. 3 dagen) die bij iedere overtreding kan worden opgelegd, tot een duur van maximaal 6 maanden.

⁹ Zie paragraaf 8.1 voor een nadere toelichting.

8 Juridische processen

8.1 Dadelijke uitvoerbaarheid (DUT)

De rechter kan de voorwaarden die bij een voorwaardelijke straf horen direct uitvoerbaar verklaren. Dit geldt ook voor het toezicht op de naleving van die voorwaarden door de Reclassering. Dit is geregeld in de artikelen 14e Sr en artikel 77a Sr voor het Jeugdstrafrecht.

De proeftijd verbonden aan de voorwaarden gaat in dat geval in op de dag van de einduitspraak (artikel 14b lid 3, sub c). Deze regeling bestaat om te voorkomen dat een veroordeelde zich in afwachting van het hoger beroep of de cassatie onttrekt aan het toezicht. De bescherming van de samenleving en het/de slachtoffer(s) prevaleert. De rechter kan ambtshalve beslissen tot dadelijke uitvoerbaarheid of op vordering van de officier van justitie. In hoger beroep kan de dadelijke uitvoerbaarheid tevens worden bevolen.

8.2 Tenuitvoerlegging voorwaardelijke straf (TUL)

Als iemand zich in de vastgestelde proeftijd van de voorwaardelijke straf niet aan de algemene of bijzondere voorwaarden (zie ook paragraaf 6.3) houdt, dan kan de Reclassering een negatieve terugmelding doen aan het AICE. Via een aantal stappen wordt dan door het OM het verzoek bij de rechter neergelegd om de voorwaardelijke straf alsnog ten uitvoer te brengen.

8.3 Voorlopige tenuitvoerlegging (VTUL)

Als iemand de bijzondere en/of algemene voorwaarden overtreedt en als gevaarlijk wordt beschouwd, is het mogelijk iemand onmiddellijk op te pakken en af te straffen. Het OM moet daarvoor de voorlopige tenuitvoerlegging van de straf vorderen. Dit is een spoedregeling. Het OM moet daarom gelijktijdig ook de definitieve vordering TUL indienen bij de rechtbank, die binnen 30 dagen op zitting behandeld moet worden.

8.4 Voorwaardelijke invrijheidsstelling (v.i.)

De voorwaardelijke invrijheidsstelling geldt voor onvoorwaardelijke en onherroepelijke gevangenisstraffen van meer dan één jaar en heeft tot doel de kans op herhaling van het plegen van strafbare feiten te verminderen. Bij gevangenisstraffen tussen de één en twee jaar komt de veroordeelde in aanmerking voor v.i. Dat kan nadat één jaar en een derde van het overige deel van de gevangenisstraf is ondergaan. Bij gevangenisstraffen van meer dan twee jaar komt de veroordeelde na twee derde van de gevangenisstraf in aanmerking

voor v.i. met een maximum van twee jaar¹⁰.

De Centrale Voorziening voorwaardelijke invrijheidsstelling (CVv.i.) is de afdeling binnen het OM die zich bezighoudt met de v.i. De CVv.i. is onderdeel van het Ressortsparket en gevestigd in Arnhem. De CVv.i. beslist welke voorwaarden worden opgelegd en controleert of deze worden nageleefd. Om dit zorgvuldig te kunnen doen, laat de CVv.i. zich voor ieder besluit informeren door andere partijen. De CVv.i. krijgt informatie van de gevangenis, de Reclassering, de politie, (gedrags-)deskundigen en van de officier van justitie of de advocaat-generaal die zich met de strafzaak heeft beziggehouden.

De veroordeelde komt alleen bij goed gedrag gedurende de hele detentieperiode in aanmerking voor v.i. Ook veiligheidsrisico's en slachtofferbelangen spelen een belangrijke rol bij de afweging van het CVv.i. Het CVv.i. informeert bij de slachtoffers of nabestaanden of zij wensen hebben bij een mogelijke v.i.

De v.i. heeft als algemene voorwaarde dat een veroordeelde geen strafbare feiten pleegt. Daarnaast is het mogelijk om bijzondere voorwaarden op te leggen. Het CVv.i. beslist welke voorwaarden worden opgelegd. Deze worden afgestemd op de persoon en zijn gedrag. Voorbeelden zijn een locatieverbod, een contactverbod, verbod op vrijwilligerswerk of een meldplicht bij de Reclassering.

De voorwaarden gelden tijdens de v.i.-proeftijd, die gelijk is aan het restant van de gevangenisstraf. Uitzondering hierop is als het restant korter is dan één jaar. In dat geval geldt een v.i.-proeftijd van één jaar.

In de praktijk ligt het uitvoeren van de controle bij de Reclassering en de politie. Als een veroordeelde tijdens de proeftijd een nieuw strafbaar feit pleegt, dan kan de v.i. worden opgeheven. De veroordeelde moet dan de resterende tijd van de gevangenisstraf alsnog uitzitten. De CVv.i. heeft drie mogelijkheden als een veroordeelde (één van) de bijzondere voorwaarden overtreedt:

- een waarschuwing geven,
- wijzigen of aanscherpen van de voorwaarden,
- de v.i. geheel of gedeeltelijk herroepen.

De ernst van de overtreding en het gedrag van de veroordeelde zijn leidend in de te kiezen optie. De veroordeelde kan bezwaar aantekenen bij de rechter tegen het niet verlenen van v.i. of het uitstellen van een beslissing omtrent v.i. Jeugd.

¹⁰ Dit geldt alleen voor veroordeelden vanaf 1 juli 2021. In het geval van een onherroepelijk vonnis vóór 1 juli 2021, geldt de oude regeling van voorwaardelijke invrijheidsstelling, namelijk twee derde van de gevangenisstraf zonder maximum van 2 jaar.

8.5 Omzetting taakstraffen

Als een taakstraf verwijtbaar niet (goed) wordt uitgevoerd beoordeelt het OM of de vangende hechtenis wordt geëxecuteerd en hoeveel dagen. Het geeft daartoe bevel. De taakgestrafte kan daar een bezwaarschrift tegen indienen. Daarmee kan detentie niet altijd voorkomen worden. De rechter beslist op het bezwaar, bepaalt het aantal uren en een nieuwe termijn daarvoor.

9 Jeugd

9.1 Jeugdstrafrecht

Het jeugdstrafrecht wordt als hoofdregel toegepast op strafbare feiten gepleegd door jeugdigen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. Het jeugdstraf- en strafprocesrecht heeft een pedagogisch karakter. Beslissingen en handelingen richting de jeugdige verdachten, waaronder de toepassing van sancties en maatregelen, zijn erop gericht de ontwikkeling van deze jongere te stimuleren, de jongere te heropvoeden, te resocialiseren en te weerhouden van en verdere criminele carrière.

Het OM gaat uit van het uitgangspunt 'licht waar het kan, zwaar waar het moet'. Vanwege het ingrijpende karakter van de strafrechtelijke vervolging bij minderjarigen onderzoekt het OM ook of volstaan kan worden met een buitenstrafrechtelijke interventie, waarbij begrensd wordt zonder aantekening op de justitiële documentatie. Zeker bij 12 en 13-jarigen wordt terughoudend omgegaan met de inzet van het strafrecht. Deze groep is slechts in beperkte mate in staat zelfstandig verantwoordelijkheid te nemen en heeft bovendien geen besef van het strafproces en de gevolgen daarvan. De Raad voor de Kinderbescherming wordt betrokken bij strafrechtelijke procedures van jeugdigen en adviseert over een passende straf en maatregel.

9.2 Afdoeningsmogelijkheden bij jeugdigen

Reprimande

De politie of bevoegde opsporingsambtenaar kan een jeugdige first offender bij een overtreding of een licht misdrijf een reprimande geven (waarschuwing), bij voorkeur in aanwezigheid van (een van) de ouders of de voogd. Het feit moet bewijsbaar zijn en een inhoudelijke verhoor is niet nodig. De reprimande komt niet op de justitiële documentatie te staan, maar de politie registreert het wel in het politie registratiesysteem.

Halt

Een jongere kan doorverwezen worden door de politie of bevoegde opsporingsambtenaar bij (licht) delictgedrag. Een Halt-interventie bestaat uit één

OPENBAAR MINISTERIE

of meerdere gesprekken met de jeugdige en zijn ouder(s) of voogd. Onderdeel van een Halt traject kan zijn:

- excuses aanbieden aan het slachtoffer,
- een herstel gesprek met het slachtoffer,
- het vergoeden van de door de jeugdige aangerichte schade,
- het uitvoeren van een leeropdracht en/of werkopdracht.

De duur van de deelname aan de Halt-afdoening is in elke combinatie maximaal 20 uren. Een jongere kan maximaal 2 keer naar Halt worden verwezen of een derde keer met toestemming van de officier van justitie.

OM beslissing

Bij een beslissing tot een voorwaardelijk beleidssepot wordt gesteld dat de verdachte geen strafbare feiten pleegt binnen een termijn van maximaal één jaar. Mocht het OM toch specifieke aanwijzingen willen geven over het gedrag, dan kan dit via een OM-strafbeschikking.

OM-strafbeschikking

De officier van justitie kan zowel voor overtredingen als voor misdrijven waarop niet meer dan zes jaar gevangenisstraf staat, een strafbeschikking opleggen. De jongere, ouder(s) of voogd en de raadsman worden door de officier uitgenodigd op een OM-hoorzitting. Verder betreft de officier van justitie het (indien aanwezig) advies van de Raad voor de Kinderbescherming bij het 'strafvoornemen' waarmee de jeugdige kan instemmen. De jeugdige dient het strafbare feit toe te geven voordat er een strafbeschikking wordt opgelegd.

Uitgangspunt bij het opleggen van een OM-strafbeschikking is dat die voor de verdachte gunstiger is dan de te verwachten strafeis op zitting. Bij de OM-strafbeschikking wordt volstaan met een werk- of leerstraf voor de duur van maximaal 40 uren. Daarbij wordt beperkt gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheid van een jeugdreclasseringstoezicht voor de duur van zes maanden. Een OM afdoening komt op de justitiële documentatie te staan.

Dagvaarden

In geval van een zwaarder delict en/of (veelvuldige) recidive volgt een dagvaarding voor de enkelvoudige kinderrechter of de meervoudige kamer jeugd.

Jeugddetentie

De kinderrechter kan jeugddetentie van maximaal 1 (12-15 jaar) of 2 (16 en 17 jaar) opleggen. Jeugdigen die gestraft zijn met jeugddetentie verblijven in een justitiële jeugdinrichting of (met toestemming van de officier van justitie) in een laag beveiligde Kleinschalige Voorziening Justitiële Jeugd.

PIJ-maatregel

De PIJ-maatregel staat voor Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen en is een strafrechtelijke behandeling voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar met een psychische stoornis of ontwikkelingsstoornis. De maatregel duurt maximaal 7 jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk is, en vindt plaats in een justitiële jeugdinrichting. Het doel is intensieve behandeling en begeleiding om herhaling van het misdrijf te voorkomen.

Jeugdreclassering

Met een vonnis van de kinderrechter is het mogelijk om naast een steviger signaal eveneens intensiever in te zetten op gedragsverandering door middel van een jeugdreclasseringstoezicht binnen de proeftijd van twee jaren en eventueel aanvullende jeugdhulp.

9.3 Adolescentenstrafrecht

Op grond van het adolescentenstrafrecht (ASR), artikel 77c Sr, kan de toepassing van het jeugdstrafrecht worden verruimd bij jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar. In dat geval wordt rekening gehouden met de ontwikkelingsleeftijd van de verdachte en kan het sanctiepakket uit het jeugdstrafrecht worden toegepast ter voorkoming van recidive. ASR geeft rechters meer mogelijkheden om maatwerk te bieden.

Andersom maakt het adolescentenstrafrecht ook mogelijk dat minderjarigen van 16 en 17 jaar worden berecht volgens het volwassen strafrecht.

De Reclassering kan advies uitbrengen over de ontwikkeling van een meerderjarige verdachte, eventueel in samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Er is geen advies van een gedragsdeskundige nodig om het jeugdstrafrecht toe te passen bij jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar. Dit is wel het geval als een rechter wil overgaan tot bijvoorbeeld een plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ).

10 Verplichte zorg

Er zijn verschillende (zorg)wetten waar het OM in meer en mindere mate een rol in heeft.

De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz)

De Wvggz is er voor mensen bij wie een psychische stoornis¹¹ leidt tot gedrag dat

¹¹ Niet iedere stoornis valt binnen het bereik van de Wvggz. Stoornissen die in beginsel niet onder de Wvggz vallen zijn lichte stoornissen, persoonlijkheidsstoornissen en verslavingen.

ernstig nadeel, oftewel gevaar, veroorzaakt voor henzelf of voor anderen. Als er geen vrijwillige zorg mogelijk is om dat ernstig nadeel weg te nemen, kan de rechter toestemming geven zorg in een gedwongen kader te verlenen. Dit doet de rechter door een *zorgmachtiging* af te geven. Een zorgmachtiging is een civiele¹² machtiging en bevat één of meerdere vormen van verplichte zorg. Verplichte zorg is een ultimum remedium en wil dus zeggen dat zorg enkel gedwongen verleend kan worden als er geen minder bezwarende alternatieven zijn. Deze zorg zal zoveel mogelijk ambulant worden verleend en pas al het echt niet anders kan, kan een (tijdelijke) opname een optie zijn.

Wet zorg en dwang (Wzd)

De Wzd richt zich met name op mensen met een verstandelijke beperking of dementie. Als er geen vrijwillige zorg mogelijk is om het ernstig nadeel weg te nemen, kan de rechter een *rechterlijke machtiging* afgeven. Net als in de Wvggz, betreft dit een civiele machtiging. De Wzd kent in de basis dezelfde uitgangspunten als de Wvggz. Een belangrijk verschil met de Wvggz is dat een rechterlijke machtiging onder de Wzd, altijd een machtiging tot opname en verblijft inhoudt.

Artikel 2.3 Wet forensische zorg (Wfz)

Artikel 2.3 Wfz betreft een schakelbepaling. De strafrechter krijgt hier de bevoegdheid om in bepaalde gevallen, naast een strafrechtelijk vonnis, ook een civiele machtiging op grond van de Wvggz en Wzd af te geven. Belangrijk om hier te benoemen is dat het doel van het afgeven van zo'n civiele machtiging zich uitsluitend richt op de zorgbehoefte van de betrokkene. Het doel is niet gericht op het beperken van recidiverisico of de veiligheid van de samenleving.

De rol van het OM in de verplichte zorg

De rol van een officier van justitie in de Wvggz beperkt zich alleen tot die van procesregisseur. Dat wil zeggen dat de officier de bewaker is van het proces en in de procedure voor een zorgmachtiging het verzoekschrift indient bij de rechtbank. Met het toezenden van de beschikking van de rechter aan de zorgaanbieder eindigt de verantwoordelijkheid van de officier in het proces. De officier van justitie heeft geen rol of taak in de zorgverlening. De rechter, noch de officier, heeft de mogelijkheid om af te dwingen dat zorg wordt verleend, waar deze zorg wordt verleend en voor welke duur.

¹² Met 'civiel' wordt het burgerlijk recht bedoeld en niet het strafrecht: het gaat om zorg en bescherming, niet om straf.

In de Wzd ligt de verzoekersrol bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). De officier heeft dan uitsluitend een rol indien er sprake is van toepassing van art.

2.3 Wfz.¹³

11 OM in het netwerk Straf met Zorg

Bij veel verdachten speelt problematiek op meerdere leefgebieden. Het strafrecht is dan niet altijd het juiste middel om hulp of behandeling af te dwingen. Ook wanneer het strafrecht wél wordt ingezet, eindigt dat traject vaak voordat de onderliggende problemen zijn opgelost. Daarom is nauwe samenwerking met reclassering, gemeenten en zorginstanties, in de Zorg- en Veiligheidshuizen essentieel om recidive, overlast en maatschappelijke uitval te voorkomen.

Elk Zorg- en Veiligheidshuis wordt door de gezamenlijke netwerkpartners bestuurd en ondersteund door een bureau. Eén van de partners voert de beheerstaken uit, zoals huisvesting en personeelszaken. Vaak is dit een (centrum)gemeente. Iedere afzonderlijke ketenpartner heeft regie op haar eigen onderdeel in de samenwerking. Het OM wil in dit ketenverband herkenbaar (duidelijk), zichtbaar en consistent (voorspelbaar) zijn in haar werkwijze. Om dit te bereiken hanteert het OM een aantal uitgangspunten in wat de partners in het netwerk minimaal van het OM kunnen verwachten:

- Het OM maakt samen met de partners in elk arrondissement afspraken over de manier waarop het OM betrokken is bij de selectie van zaken die door het Zorg- en Veiligheidshuis in behandeling worden genomen (selectiviteit). De criteria uit artikel 2.20 van het Besluit gegevensdeling door samenwerkingsverbanden zijn leidend.
- Het OM participeert alléén in een casusoverleg als er sprake is van een strafbaar feit, of indien er sprake is van gevaarstelling of indien de kans op recidive groot is en de inzet van het strafrecht een wezenlijk onderdeel van het plan van aanpak is of kan zijn.
- Het OM wisselt informatie uit met netwerkpartners om de bespreking van de casuïstiek voor te bereiden. Dit geldt voor casuïstiek dat gezamenlijk als complex is beoordeeld én waarbij sprake is van een strafrechtelijk component. Als dit component mist, deelt het OM geen informatie.
- Het OM volgt in de monitoringsfase actief de voortgang op het eigen aandeel in het integrale plan van aanpak en koppelt terug over de

¹³ Meer informatie over de Wvvgz en de Wzd is te vinden op www.dwangindezorg.nl of op www.om.nl/onderwerpen/verplichte-zorgwetgeving.

afdoening van zaken van personen die bekend zijn in het Zorg- en Veiligheidshuis zodat een plan van aanpak hier eventueel op kan worden aangepast.

- Het OM signaleert naar het Zorg- en Veiligheidshuis als de totstandkoming en/of de monitoring van een integraal plan van aanpak stagneert.
- Het uitwisselen van informatie vindt altijd plaats conform de geldende privacy wet- en regelgeving.

Aanvullend op de overleggen binnen de Zorg- en Veiligheidshuizen participeert het OM in andere netwerkoeverleggen en samenwerkingsverbanden zoals:

- ZSM, samenwerkingsverband bij de afhandeling van veelvoorkomende criminaliteit,
- De regionale netwerken Zorg en Straf, waaronder de actie-overleggen huiselijk geweld en kindermishandeling,
- Casusoverleggen in de RIEC's.

Ook hier is uitgangspunt van het OM om, vanuit ieders wettelijke taak en verantwoordelijkheid, samen te komen tot de beste passende maatschappelijke aanpak.

12 De lokale driehoek

De lokale driehoek is een terugkerend overleg tussen burgemeester, politiefchef en (hoofd)officier van justitie. Het is geen besluitvormend orgaan, maar een bestuurlijk samenwerkingsverband waarin met elkaar informatie wordt gedeeld, prioriteiten worden afgestemd en waar een gezamenlijke richting wordt gegeven aan de lokale veiligheidsaanpak. Formele bevoegdheden blijven altijd bij de afzonderlijke partijen.

Binnen dit verband heeft ieder zijn eigen verantwoordelijkheid. De burgemeester draagt het gezag over de handhaving van de openbare orde. De (hoofd)officier van justitie heeft gezag over de handhaving van de rechtsorde en vertegenwoordigt het OM. De politie voert onder beide gezagen uit, afhankelijk van de aangelegenheid.

De rol van de (hoofd)officier in de driehoek is om het strafrechtelijke perspectief te bewaken en te bepalen wanneer strafrechtelijke handhaving passend en effectief is. De (hoofd)officier brengt informatie in over criminaliteitsontwikkelingen, adviseert over de inzet van strafrechtelijke instrumenten en bewaakt proportionaliteit, rechtmatigheid en juridische kaders. Daarbij ziet de (hoofd)officier erop toe dat strafrechtelijke maatregelen niet worden ingezet als er betere bestuurlijke of preventieve alternatieven zijn, maar

OPENBAAR MINISTERIE

ook dat het strafrecht wordt benut waar dit nodig is om de rechtsorde te beschermen.

In de driehoek worden geen individuele strafzaken besproken, maar thema's zoals overlast, ondermijning, jeugdcriminaliteit en evenementenveiligheid. De afspraken die hieruit volgen zijn afstemmend van karakter; besluiten over maatregelen worden door ieder gezag afzonderlijk genomen binnen de eigen wettelijke bevoegdheden.

Zo zorgt de (hoofd)officier ervoor dat de strafrechtelijke handhaving een volwaardige, maar zorgvuldige pijler vormt binnen de lokale veiligheidsaanpak, in samenhang met het bestuurlijk en politieoptreden.